

RYSZARD ŻMUDA

KOŚCIELNE DYSCYPLINY NAUKOWE BEZ BIBLIOGRAFII ?

Wstęp

Wydawnictwa informacyjne (encyklopedie, informatory, leksykony, słowniki, bibliografie i katalogi) są niezbędne do racjonalnego rozwoju każdej dyscypliny naukowej. Nauki kościelne mają w tym zakresie znaczne osiągnięcia. Ważne miejsce wśród tych opracowań zajmują bibliografie, które rejestrują publikacje na określony temat, informując o produkcji wydawniczej, uwidaczniając stan badań i braki piśmiennictwa.

Na przełomie XX i XXI wieku powstało wiele znakomitych, bądź mniej udanych, opracowań poświęconych problematyce wyznaniowej, które zostaną częściowo omówione, a zarejestrowane w oddzielnym opracowaniu. Prace bibliograficzne, zwłaszcza retrospektywne, są bardzo czasochłonne, ale mając na uwadze dobro kwerendzistów i użytkowników informacji naukowej należy je podejmować. Instytucje naukowe powinny spowodować, aby były ogłaszane drukiem – potrzebne w księżnicach na wymianę wydawnictw - oraz udostępniane w sieci Internet, m. in. przez uczelnie i biblioteki cyfrowe.

Artykuł stanowi modyfikację prezentacji, którą przedstawiłem w dniu 21 września 2010 roku w Koszalinie podczas XVI Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES.

Uzupełnieniem treści są fotografie bibliografów oraz okładki, karty tytułowe i obwoluty wybranych wydawnictw informacyjnych, których spis bibliograficzny zostanie ogłoszony drukiem w późniejszym terminie. Teraz wymieniono tylko nazwiska autorów / redaktorów i rodzaje opracowań.

Przeanalizowanie stanu opracowanych bibliografii powinno pobudzić do refleksji osoby zainteresowane sygnalizowaną w tytule tematyką.

Bibliografowie przełomu XX i XXI wieku

Wśród znanych i uznanych „bibliografów” należy wymienić wiele osób, których zaprezentuję w trzech grupach: zmarli, emerytowani i czynni zawo-

dowo. W tym gronie znaleźli się kapłani (archi)diecezji: białostockiej, częstochowskiej, katowickiej, krakowskiej, lubelskiej, poznańskiej, tarnowskiej, warszawskiej, wrocławskiej i wrocławskiej; zakonnicy: bernardyni, franciszkanie konwentualni, jezuici, kapucyni, misjonarze, pallotyni, paulini, redemptoryści, reformaci, salezjanie i werbiści oraz nieliczne osoby świeckie. Byli to historycy, archiwiści, bibliści, prawnicy, teologowie i bibliotekoznawcy, którzy zajmowali stanowiska nauczycieli akademickich, głównie w ATK, KUL, PAN, PAT, PWT, UAM, UJ, UŁ, UM, UO, UŚl., UW, WSFP „Ignatianum”, UKSW, wykładowców seminariów duchownych oraz pełnili funkcje dyrektorów archiwów, bibliotek i muzeów, dziekanów różnych wydziałów i rektorów szkół wyższych.

Ich cenny dorobek bibliograficzny powstał na marginesie innej działalności zawodowej, przede wszystkim dydaktycznej i naukowej, gdy byli w średnim wieku, później bowiem tylko nieliczni sporządzali bibliografie.

Według mojej opinii najwybitniejszym z żyjących bibliografów jest prof. dr hab. Ludwik Grzebień SJ. Poprzednio był nim mój Mistrz – prof. dr hab. Hieronim Eugeniusz Wyczański OFM. Z młodych, dynamicznych, z perspektywami pierwsze miejsce zajmuje prof. dr hab. Roland Prejs OFM Cap

W y k a z n a z w i s k

Z m a r l i

O. prof. dr hab. Lucjan **Balter** SAC (ur. 1936- 2009) pallotyn, dogmatyk, kierownik Katedry Teologii Dogmatycznej, prodziekan Wydziału Teologicznego ATK.

Ks. prof. dr hab. Marian **Banaszak** (1926-1997), kapłan archidiecezji poznańskiej, historyk, archiwista, dyrektor Archiwum Archidiecezjalnego w Poznaniu, kierownik Katedry Historii Kościoła w Średniowieczu, dziekan Wydziału Teologicznego, następnie Wydziału Kościelnych Nauk Historycznych i Społecznych ATK.

O. prof. dr hab. Joachim Roman **Bar** OFM Conv (1912-1997), franciszkanin konwentualny, prowincjał, wicegenerał, prawnik, kanonista, rektor Seminarium Duchownego w Krakowie, kierownik Katedry Historii Źródeł i Literatury Prawa Kanonicznego ATK.

O. dr Jan Ludwik **Gadacz** OFM Cap. (1916-1985), kapucyn, historyk, archiwista pedagog, duszpasterz, sekretarz i ekonom prowincji, działacz społeczny, patriotyczny i charytatywny, kolekcjoner i ofiarodawca zbiorów specjalnych i bibliotecznych.

O. dr Wiktor **Gramatowski** SJ (1928-2004), jezuita, bibliotekoznawca, archiwista, historyk, dyrektor *Archivum Romanum Societatis Iesu* w Rzymie i filii Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Warszawie.

O. doc. dr hab. Romuald **Gustaw** OFM (1911-1976) bernardyn, historyk, redaktor, dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej KUL.

Ks. prof. dr hab. Stanisław **Grzybek** (1915-1998), kapłan archidiecezji częstochowskiej, biblista, kierownik Katedry Teologii Biblijnej, dziekan Wydziałów Teologicznych ATK i PAT, rektor Instytutu Teologicznego w Częstochowie.

Ks. prof. dr hab. Bolesław Stanisław **Kumor** (1925-2002), kapłan diecezji tarnowskiej, historyk, kierownik Katedry Historii Kościoła w Czasach Nowożytnych KUL i PAT.

O. dr Jerzy **Laskowski** SJ (1937-1993), jezuita, moralista, socjolog religii, adiunkt ATK.

Ks. prof. dr hab. Stanisław **Librowski** (1914-2002), kapłan diecezji wrocławskiej, historyk, archiwista, redaktor, wydawca źródeł, dyrektor Archiwum Diecezjalnego we Wrocławku, kierownik Katedry Archiwistyki Kościelnej i Nauk Pomocniczych Historii KUL.

Ks. prof. dr hab. Tadeusz **Pawluk** (1928-1996), kapłan diecezji warmińskiej, prawnik, kanonista, kierownik Katedry Procedury Kościelnego Prawa Cywilnego, dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego ATK.

O. prof. dr hab. Józef Wiesław Leon **Rosłon** OFM Conv (1929-1993), franciszkanin konwentualny, biblista, kierownik Katedry Filologii Biblijnej ATK.

Prof. dr hab. Jakub **Sawicki** (1899-1979) prawnik, kanonista, prodziekan Wydziału Prawa UW.

O. dr Alfons **Schletz** CM (1911-1981) misjonarz św. Wincentego à Paulo, historyk, archiwista, redaktor, wydawca.

Ks. prof. dr hab. Remigiusz **Sobański** (1930-2010) kapłan archidiecezji katowickiej, prawnik, kanonista, redaktor, kierownik Katedry Teorii Prawa Kanonicznego, dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego, prorektor i rektor ATK, profesor Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Ks. prof. dr hab. Franciszek **Stopniak** (1930-2001), kapłan diecezji lubelskiej, historyk, redaktor, kierownik Katedry Historii Kościoła w Czasach Nowożytnych ATK.

Prof. dr hab. Henryk **Swienko** (1930-1997) religioznawca, kierownik Instytutu Filozofii i Socjologii PAN.

Mgr Zofia **Wilkoś** (1929-2003) prawnik, główna księgowa Wydawnictwa Apostolstwa Modlitwy w Krakowie.

O. prof. dr hab. Hieronim Eugeniusz **Wyczawski** OFM (1918-1993) bernardyn, historyk, archiwista, redaktor, kierownik Katedry Historii Kościoła Czasów Nowożytnych, dziekan Wydziału Teologicznego ATK.

O. lic. Wojciech **Zmarz** OFM Conv (1907-1980) franciszkanin konwentalny, prawnik, kanonista, prowincjał, rektor Seminarium Duchownego w Krakowie.

Emerytowani

O. prof. dr hab. Roman **Darowski** SJ (ur. 1935), jezuita, filozof, redaktor, dziekan Wydziału Filozoficznego WSFP „*Ignatianum*” w Krakowie.

O. prof. dr hab. Ludwik **Grzebień** SJ (ur. 1939) jezuita, historyk, archiwista, bibliotekoznawca, redaktor, dyrektor: Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego i Biblioteki Naukowej Księża Jezuitów oraz Wydawnictwa Apostolstwa Modlitwy, dziekan i rektor Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „*Ignatianum*” w Krakowie.

Mgr Danuta **Gulajewska** (ur. 1938), bibliotekoznawca, pracownik bibliotek naukowych Warszawy i Łodzi.

Ks. prof. dr hab. Janusz **Frankowski** (ur. 1928) kapłan archidiecezji warszawskiej, biblista, kierownik Katedry Egzegezy Nowego Testamentu ATK.

Ks. dr Tadeusz **Krahel** (ur. 1937) kapłan archidiecezji białostockiej, prałat, historyk, archiwista, dyrektor Archiwum Archidiecezjalnego, rektor Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku.

O. prof. dr hab. Wiesław Franciszek **Murawiec** OFM (ur. 1935) bernardyn, historyk, archiwista, redaktor, kierownik Archiwum Prowincji Ojców Bernardynów w Krakowie, zastępca dyrektora Wydawnictwa Bernardynów „*Calvarianum*”, rektor Seminarium Duchownego OO. Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej, prodziekan Wydziału Historii Kościoła i kierownik Katedry Metodologii i Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki Wydziału Historii Kościoła PAT.

O. prof. dr hab. Roman **Murawski** SDB (ur. 1949) salezjanin, teolog, dogmatyk, kierownik Katedry Katechetyki ATK/UKSW.

Ks. dr Roman **Nir** (ur. 1940) kapłan archidiecezji częstochowskiej, prałat, historyk, archiwista, bibliotekoznawca, dyrektor Biblioteki Diecezji w Częstochowie, kierownik Katedry Archiwistyki i Prasy Polonijnej Akademii Polonijnej w Częstochowie, dyrektor Archiwum Polonii w Orchard Lake, USA.

O. mgr Andrzej Władysław **Pabin** OFM (ur. 1941) bernardyn, bibliotekoznawca, kierownik Biblioteki Seminarium Duchownego w Kalwarii Zebrzydowskiej.

Ks. prof. dr hab. Stanisław **Olejniak** (ur. 1920) kapłan diecezji wrocławskiej, teolog moralista, kierownik Katedry Teologii Moralnej Szczegółowej, dziekan Wydziału Teologicznego ATK.

Ks. mgr Grzegorz **Sosna** (ur. 1939) duchowny prawosławny, proboszcz, historyk, publicysta.

Mgr Zofia **Wilińska** (ur. 1938) bibliotekoznawca, kierownik Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi.

C z y n n i z a w o d o w o

Ks. prof. dr hab. Roman **Bartnicki** (ur. 1943) kapłan archidiecezji warszawskiej, bibliista, kierownik Katedry Egzegezy Nowego Testamentu, dziekan Wydziału Teologicznego, prorektor, rektor ATK i UKSW.

Ks. dr hab. Ryszard **Czekalski** (ur. 1962) kapłan archidiecezji warszawskiej, teolog, prodziekan Wydziału Teologii UKSW.

Mgr Piotr **Latawiec** (ur. 1947) historyk, etnograf, bibliotekoznawca, starszy kustosz dyplomowany, dyrektor Biblioteki Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Ks. prof. dr hab. Józef **Mandziuk** (ur. 1941) kapłan archidiecezji wrocławskiej, historyk, bibliotekoznawca, redaktor, kierownik Katedry Historii Kościoła w Czach Nowożytnych Papieskiego Fakultetu Teologicznego we Wrocławiu i ATK /UKSW, profesor Politechniki Rzeszowskiej w Zakładzie Nauk Humanistycznych.

Ks. prof. dr hab. Jerzy **Myszor** (ur. 1950) kapłan archidiecezji katowickiej, historyk, kierownik Zakładu Teologii Patrystycznej i Historii Kościoła Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Ks. dr hab. Piotr **Ostański** (ur. 1952) kapłan archidiecezji poznańskiej, bibliista, adiunkt Zakładu Egzegezy Starego i Nowego Testamentu Wydziału Teologicznego UAM.

Arcybp prof. dr hab. Edward **Ozorowski** (ur. 1941) kapłan archidiecezji białostockiej, ordynariusz metropolita, dogmatyk, historyk teologii, kierownik Katedry Teologii Dogmatycznej, Małżeństwa i Rodziny ATK i Międzywydziałowej Katedry Teologii Katolickiej Uniwersytetu w Białymstoku.

O. prof. dr hab. Roland **Prejs** OFM Cap (ur. 1956) kapucyn, historyk, kierownik Katedry Dziejów Teologii KUL.

Ks. mgr Kazimierz **Rulka** (ur. 1944) kapłan diecezji włocławskiej, prałat, historyk, archiwista, bibliotekoznawca, dyrektor Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku.

O. prof. dr hab. Janusz **Zbudniewek** OSPPE (ur. 1938) paulin, historyk, archiwista, redaktor, kierownik Katedry Historii Kościoła Średniowiecznego ATK i UKSW.

Dr Ryszard **Żmuda** (ur. 1950), historyk, bibliotekoznawca, starszy kustosz dyplomowany, dyrektor Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi.

Część osób z obecnie jeszcze aktywnych zawodowo jest już w pobliżu stypendium ZUS, a młodych, chętnych i pracowitych jest niewiele. Natomiast istnieje pilna potrzeba podjęcia nowych tematów i kontynuowania wcześniej opracowanych spisów bibliograficznych.

Fotografie

H. E. Wyczawski OFM

L. Grzebień SJ

R. Prejs OFM Cap

Ks. R. Sobański

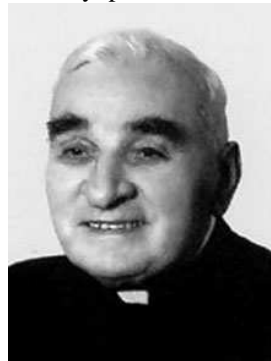
Arcyb. E. Ozorowski

Ks. R. Bartnicki

J. R. Bar OFM Conv

Ks. S. Librowski

Ks. J. Mandziuk

Ks. K. Rulka

R. Gustaw OFM

W. Zmarz OFM Conv

Ks. S. Grzybek

Ks. S. Olejnik

J. Zbudniewek OSPPE

Ks. M. Banaszak

Ks. R. Nir

Ks. F. Stopniak

Ks. B. Kumor

R. Darowski SJ

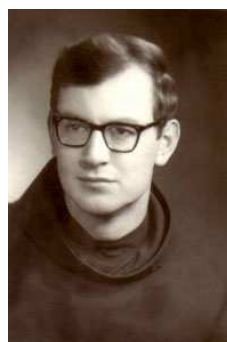
Ks. Z. Zieliński

J. L. Gadacz OFM Cap

Ks. G. Sosna

A. W. Pabin OFM

Ks. T. Pawluk

A. Schletz CM

W. F. Murawiec OFM

J. Laskowski SJ

Ks. T. Krahel

J. W. Rosłon OFM Conv

Ks. P. Ostański

Z. Wilkosz

Ks. J. Myszor

D. Gułajewska

W. Gramatowski SJ

Z. Wilińska

P. Latawiec

Ks. J. Frankowski

R. Żmuda

Warsztat pracy bibliografa

Tradycyjne – drukowane źródła informacji naukowej

(Znajdują się m. in. w księgozbiorach podręcznych czytelnicy ogólnych i informacji naukowej bibliotek uczelnianych oraz innych księżnic naukowych)
- rodzaje wydawnictw informacyjnych, redaktorzy, autorzy -

Encyklopedie

*(L. Bienkowski, M. Daniluk, J. Duchniewski, T. Gadacz, E. Gigilewicz,
F. Gryglewicz, L. Grzebień, B. Kaczorowski, K. Klauza, R. Łukaszyk,
B. Migut, B. Milerski, Z. Sułowski, J. Walkusz, E. Ziemann, A. Zwoliński)*

Informatory / Schematyzmy

*(M. Dębowska, A. F. Dziuba, R. Kaczmarek, B. Łoziński, R. Nir,
G. Polak, M. Preciszewski, B. Skrzydlewska, E. Śliwka, W. W. Żurek)*

Słowniki

Słowniki rzeczowe / Leksykony

*(K. Dąbrowski, J. Górski, A. Janeczek, J. Kochanowicz, W. Kolak,
K. Konecki, B. Łoziński, J. Marecki, E. Ozorowski, Z. Pawlak, A. Petrowa-
Wasilewicz, J. Szpek, P. Walczak, L. Witczak, A. Zuberbier)*

Słowniki biograficzne

(*B. Andrzejewski, J. R. Bar, B. Bejze, R. Bender, A. J. Błachut, M. Borkowska, R. Darowski, K. Dąbrowska, J. M. Dyrda, Cz. Gil, L. Grzebień, A. Judycka, Z. Judyc-ki, A. Kiełbasa, J. Kłoczowski, J. Kochanowicz, M. Korolko, T. Krahel, K. Krasowski, M. Libiszowska-Żótkowska, J. Mandziuk, H. Mross, P. Mrozowski, J. Myszor, J. Niemiec, P. Nitecki, A. Nowak, D. Olszewski, F. Paluszkiwicz, J. Paszenda, J. Pater, M. Pater, J. Poplatek, R. Prejs, K. R. Prokop, A. Puzio, S. Pyszka, A. Siewierska, J. Swastek, H. E. Wyczawski, W. Zuzga*)

Słowniki hagiograficzne

(*J. Adamczyk, D. Attwater, B. Balicka, A. Ball, Z. Baner, J. R. Bar, G. Bartoszewski, G. Bedonelle, A. M. Borkowski, J. Brosse, S. Budzyński, K. Bukowski, B. Bzowski, R. Cammilleri, J. Charkiewicz, J. C. Cruz, H. Fros, Z. Gach, Cz. Gil, A. Gorzandt, K. Górski, R. Gustaw, E. Hanter, Z. J. Kijas, A. Leszkiewicz, G. Łuszczak, A. Mikołajczyk, Z. Mikołejko, J. Mirewicz, J. Misiurek, H. Misztal, W. Moroz, J. Mrówczyński, W. A. Niewęglowski, J. Ottea, J. Pater, Z. Podlejski, Sz. P. Praskiewicz, Cz. Ryszka, V. Schaubert, H. M. Schindler, P. Skarga, F. Sowa, W. Stępnik-Minczewska, S. Szmidt, A. Witkowska, W. Zalewski, T. Żychiewicz*)

Bibliografie

Narodowe

(Przewodnik Bibliograficzny, Bibliografia Zawartości Czasopism, Polonica Zagraniczne)

Międzynarodowe

(*R. Nir*)

Bibliografia bibliografii

(*J. R. Bar, R. Nir*)

Bibliografie dziedzin i zagadnień

Bibliistyka

(*H. B. Czerwień, J. Frankowski, S. Grzybek, P. Ostański, B. Panasiuk, R. Rubin-kiewicz, W. Smereka*)

Historia Kościoła

(*M. Banaszak, P. Latawiec, F. Maroń, J. Myszor, F. Stopniak,
H.E. Wyczawski, R. Żmuda*)

Homiletyka

(*W. Perzyna, L. Szewczyk*)

Katechetyka

(*R. Czekalski, R. Murawski, J. Tochmański, J. Zimny*)

Patrologia

(*J. Czerniatowicz, Cz. Mazur, J. Muchowski, W. Stawiszyński*)

Prawo kanoniczne

(*J. R. Bar, K. Czerwińska, J. Sawicki, R. Sobański, H. Typańska, W. Zmarz*)

Religioznawstwo

(*H. Swienko*)

Socjologia religii

(*J. Baniak, A. Mikotejko*)

Teologia

(*L. Balter, R. Bartnicki, F. Greniuk, J. Laskowski, S. Olejnik, J. W. Roston*)

Bibliografie osobowe

Zespołów osobowych

(*diecezji, uczelni, towarzystw naukowych, zakonów*)

(*M. Babicz, W. Góralski, L. Grzebień, J. Kierstan, B. Kumor, D. Kwiatkowski, J.
Mariański, K. Nowak, A. Owczarski, K. Rulka, B. Stanaszek, M. Studnik, K. Wi-
śniewska, Z. Zajac, R. Żmuda*)

Poszczególnych osób

(świętych, błogosławionych, papieży, prymasów, kardynałów, arcybiskupów, biskupów, księży, zakonników i innych osób)

- duża ilość spisów bibliograficznych, w tym hasła w słownikach z bibliografią podmiotową i przedmiotową

(*M. Aleksandrowicz, T. Andruszkiewicz, J. Andrzejewska, R. Andrzejewski, E. Antas, J. Arlik, T. Bach, P. Badura, T. Badura, E. Baławajder, R. Banach, M. Banaszak, J. R. Bar, D. Bednarski, P. Bełch, B. Biela, T. Błaszczak, B. Błoński, H. Borcz, M. Brudzisz, B. S. Brzuszek, S. Budnik, T. Ceynowa, H. Chałupczak, M. Chmielewski, S. Cichy, S. Cieślak, J. M. Cygan, H. Ćwiek, R. Darowski, J. Dąbrowski, S. Decowski, S. Dobrzański, A. Dreja, J. Duchniewski, A. Eckmann, M. Fąka, M. Fisik, T. Fitych, W. Z. Frątczak, K. Gabryel, J. L. Gadacz, M. Gajownik, W. Gałgąka, J. Gliciniński, T. Górski, L. Gralak, W. Gramatowski, M. Greszata, J. Gręźlikowski, L. Grzebień, M. Grzybowski, D. Gułajewska, R. Gustaw, R. Guz, W. Guzewicz, W. Gwóźdź, W. Hanc, H. Jabłonowska, M. Jagosz, S. Janaczek, A. Kaleta, S. Kamiński, W. Kania, M. Kanior, B. Kawczyński, J. Kiedos, A. Kiełbasa, B. Kołodziej, I. S. Kołodziejczyk, A. Z. Komosiński, K. J. Konecki, A. Kończak, J. Koperek, A. Kopiczko, J. W. Koralewski, Z. Kordowski, S. Kosiński, J. Kowalski, J. Kracik, T. Krahel, Cz. Krakowiak, J. Krasiniński, W. Kret, J. Krętosz, E. Krężel, M. Kruk, W. Kujawski, B. Kumor, A. A. Labudda, P. Latawiec, S. Librowski, S. Lig, M. Lignowski, S. Linda, K. Lutyński, K. Łatak, J. Łukomski, J. S. Łupiński, W. Łydka, P. Maciak, W. Maciejewski, A. Majchrzak, B. Majdak, I. Makarczyk, J. Mandziuk, E. Materski, B. Mazur, J. Mazurek, J. A. Mazurek, A. Mączka, B. Micewski, G. Miloch, H. Misztal, W. Mleczo, J. Morawa, H. Mross, W. F. Murawiec, R. Murawski, J. Myszor, W. Myszor, A. Nadolny, Z. Narecki, B. Natoński, S. Natywaniak, E. Nawrot, R. Niparko, P. Nitecki, E. Nocuń, J. Nostalska, A. Nowak, K. A. Nowak, L. Nowak, D. Olszewski, E. Ozorowski, A. Paciorek, W. Paluchowski, B. Panek, S. Paździor, Cz. Pest, S. Piech, L. Piechnik, J. Pietrzykowski, K. Piętka, E. Pohorecki, K. Policki, A. Poniński, B. Poniży, P. Poręba, J. Pracz, R. Prejs, K. R. Prokop, M. P. Romaniuk, S. Rospond, Z. Rostkowski, A. Rotta, M. A. Różański, M. Różański, K. Rulka, I. Rusecki, M. Rusiecki, G. Ryś, J. Sawicki, S. Schudy, F. Semik, Z. Sepulak, S. Siczek, H. Skorowski, Z. Skrobicki, A. Skwara, R. Sobański, R. Soczewka, A. Spież, B. Stanaszek, M. Stasiowski, E. Stencel, F. Stopniak, S. M. Stój, J. Swastek, D. Synowiec, A. L. Szafranski, A. Szal, J. Szczypa, A. Szot, J. Szpet, E. Szafranski, A. J. Szejnke, H. I. Szumiak, D. Szumilas, J. Szymański, S. Szynik, T. Śliwa, D. Śmierchalski-Wachacz, H. Typańska, W. Umiński, S. Urbański, T. Walachowicz, E. Walewander, A. Warso, J. Walkusz,*

J. Warzeszak, J. Wąsowicz, J. C. Wichrowicz, G. Wilczyńska, L. Wilczyński, Z. Wilińska, S. Wilk, W. Wilk, G. Wiśniowski, A. Witkowska, M. Wolniewicz, R. Wosiek, W. Wójcik, S. Wrocławski, T. Wróbel, H. E. Wyczawski, J. Wysocki, B. Zakrzewski, Z. Zalewski, R. M. Zawadzki, J. Zbudniewek, M. Zimałek, A. Zuberbier, J. Związek, P. Zwoliński, R. Żmuda, W. W. Żurek)

Bibliografie czasopism

Tytułów

(A. Lepa, D. Wielgat, Z. Zieliński, R. Żmuda)

Zawartości

(J. R. Bar, B. Chmiel, W. Guzewicz, A. Hartliński, Z. Hrapkiewicz, M. Jędrzejczak, J. Kopiec, J. A. Malik, R. Niparko, E. Ozorowski A. Schletz, G. Sosna, A. Szafran-Bartoszek, B. Walczak, K. Wiśniewska)

Bibliografie regionalne i lokalne

(A. Gawroński, W. Frontczakowa, M. Frontczak, W. Frontczak, J. Jaworska, M. Marczyńska, B. Świdorski, R. Żmuda)

Inne bibliografie

(P. Dymel, S. Gręź, M. Mikołajczyk, E. Ozorowski, K. Rulka, G. Sosna)

Mariologia

(S. Grass, M. Starowieyski, B. Żynda)

Bibliotekoznawstwo (biblioteki kościelne)

(K. Bednarska-Ruszajowa, M. Janiak, A. W. Pabin, R. Żmuda)

Oficyn wydawniczych

(L. Grzebień, K. W. Twarowski, Z. Wilkosz, R. Żmuda, B. Żynda)

Zakonów i zgromadzeń zakonnych

(*J. R. Bar, A.J. Błachut, H. Czerwień, A. Derdziuk, F. J. Duchniewski, J. Dyl, L. Grzebień, A. Owczarski, R. Prejs, J. Poplatek, J. Paszenda, E. Śliwka, H. E. Wyczawski, J. Zbudniewek, R. Żmuda*)

Załącznikowe

(rozpraw doktorskich i habilitacyjnych, prac licencjackich i magisterskich, artykułów, monografii)

Różne opracowania

(*M. Daniluk, A. Judycka, Z. Judycki*)

Katalogi

(archiwaliów, czasopism, dysertacji, mikrofilmów)

(*J. Adamski, J. Dyl, B. Kumor, S. Librowski, R. Nir, R. Żmuda*)

Źródła i opracowania monograficzne

(m. in. historia Kościoła – *M. Banaszak, B. Kumor, J. Mandziuk, J. Umiński*)

Kartoteki pomocnicze: wykazy skrótów

(PN - wyrazów typowych, tytułów czasopism, sigła archiwów, bibliotek, zakonów)

Elektroniczne – nowoczesne źródła informacji naukowej

Biblioteczne systemy komputerowe (VTLS, Virtua, Horizon, Symphona, Pro-lib, Aleph, Sowa, MAK i inne)

Strony internetowe uczelni, bibliotek, oficyn wydawniczych, zakonów – znać linki

(bazy bibliotek członkowskich na serwerze FIDES

http://www.fides.org.pl/index.php?option=com_content&view=category&id=22&Itemid=72

Fidkar FIDES

<http://fidkar.fides.org.pl/>)

biblioteki cyfrowe – uczelniane, regionalne i lokalne

Katalogi biblioteczne on-line
ważniejszych bibliotek naukowych,
bibliotek kościelnych,
innych księżnic,
prac dyplomowych poszczególnych uczelni

Polskie bazy danych

UKSW, Warszawa (wersja Splendor i MAKWWW)¹

- bibliografia historii Kościoła (1944-1984)
- bibliografia z zakresu teologii moralnej i etyki (XV-XX w.)
- polska bibliografia antyku chrześcijańskiego (1990-)
- polska bibliografia nauk kościelnych (1940-1970) nauki biblijne, patrologia, teologia: (fundamentalna, dogmatyczna, moralna, ascetyczna, mistyczna, pastoralna) homiletyka, katechetyka, liturgia, prawo kanoniczne)

KUL, Lublin (VIRTUA); PUJPII, Kraków (VIRTUA)

(nie tworzą baz dostępnych on-line, natomiast udostępniają w czytelnich biblioteki).

PWT, Wrocław (MAK)

- bibliografia nauk teologicznych (1980-)
- wrocławska bibliografia teologiczna (WROBIT)
- katalog książek, czasopism, druków XV-XVIII w., prac dyplomowych
- księgozbiór wirtualny Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES
- „Wrocławskie Wiadomości Kościelne”
- bibliografia „Communio” i „Homo Meditans”
- stare druki – Biblioteka Kapitulna
- linki do innych katalogów i bibliografii on-line
  - ✓ bazy: bibliotek kościelnych, Biblioteki Narodowej, wrocławskich bibliotek naukowych
  - ✓ NUKAT – Katalog Centralny Polskich Bibliotek Naukowych
  - ✓ KaRo – Katalog Rozproszony Bibliotek Polskich

---

¹ D. S z u m i l a s : Dziedziczne bazy bibliograficzne Biblioteki Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
<http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/mat19/szumilas.php>

WT UO, Opole (ALEPH, MAK)

- opolska bibliografia teologiczna
- katalog prac dyplomowych
- ATLA Religion Database
- Canon Law. A Basic Collection
- *Przegląd Piśmiennictwa Teologicznego*, półrocznik / red. Norbert Widok (R. 1: 1995 nr 1 - R.16: 2011), rejestruje druki zwarte, zamieszcza recenzje, układ bibliografii: biblistyka, teologia dogmatyczna i fundamentalna, ekumenizm i teologia porównawcza, teologia moralna i etyka, teologia duchowości, teologia pastoralna i duszpasterstwo rodzin, liturgia, homiletyka, muzyka kościelna, katechetyka, pedagogika, psychologia religii, historia Kościoła, patrologia, hagiografia, biografie, pamiątki i wspomnienia, życie religijne i zwyczaje, prawo kanoniczne i wyznaniowe, filozofia chrześcijańska, socjologia religii, religiologia, kultura i sztuka chrześcijańska.

WT USz, Szczecin (MAK)

- linki do baz bibliograficznych: BN, UJ, UKSW, WT UŚl. i pełnoekstowych, Federacji FIDES i innych księżnic oraz portali religijnych w Polsce i na świecie

- bibliografia chrystologiczna (2001-)
- bibliografia polska Jana Pawła II (1946-1989)
- prasa o tematyce religijnej
- biblia w wersji elektronicznej
- dzieła Jana Pawła II: bibliografia publikacji wydanych poza Polską

WT UŚl., Katowice (MAK)

- Bibliografia historii Kościoła na Śląsku

AWSD, Białystok (MAK)

- Bibliografia zawartości „Studiów Teologicznych”

Zagraniczne bazy danych

EBSCO, OVID i inne

Charakterystyka wydawnictw informacyjnych

Wśród encyklopedii kluczowe miejsce zajmuje „Encyklopedia katolicka”, której do 2011 roku ukazało się 15 tomów.

Ważne dla kwerendzystów są również ogólne informatory o Kościele w Polsce, wydawane przez KAI i szczegółowe o archiwach, bibliotekach i muzeach kościelnych zredagowane na KUL oraz schematyzmy o poszczególnych (archi) diecezjach.

Opracowano także wiele znakomitych słowników, w tym 9 tomów „Słownika polskich teologów katolickich” oraz hagiograficzne, rzeczowe, przekładowe i inne.

Z bibliografii dziedzin i zagadnień ukazały się retrospektywne i bieżące spisy bibliograficzne, poświęcone biblistyce, bibliotekarstwa, historii Kościoła, homiletyce, katechetyce, religioznawstwa, teologii oraz inne.

Wśród bibliografii osobowych poczesne miejsce zajmuje znakomita dokumentacja bibliograficzna naszego wybitnego Rodaka Jana Pawła II, który przez 27 lat kierował łodzią Piotrową.

Największe szanse na systematyczne ogłaszanie drukiem mają bibliografie osobowe. Wiąże się to m. in. z jubileuszami, awansami, nominacjami uczonych, hierarchów i innych dostojników oraz ze wspomnieniami im poświęconych po śmierci. Także przeprowadzane procesy beatyfikacyjne i kanonizacyjne mają wpływ na zwiększenie się tego typu literatury.

Istnieją również katalogi rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz prac magisterskich i licencjackich, które opracowano w latach 1980-1995 na katolickich uczelniach w Polsce.

Należy podkreślić, że wydrukowano już znaczną ilość wydawnictw informacyjnych, istnieje więc potrzeba opracowania przewodnika po tej literaturze, który zarejestruje stan obecny i uwidoczni luki w tym zakresie.

Praktyczne uwagi dla sporządzających bibliografię

Metodyka gromadzenia materiałów

Dawniej fiszki, obecnie od razu zapis w laptopie. Należy zapoznać się z istniejącymi spisami bibliograficznymi i wypisać z nich przydatne opisy bibliograficzne. Stosować obowiązujące normy bibliograficzne. W miarę potrzeby robić adnotacje, np. zapisując słowa kluczowe, daty, itp. Następnie powinno się ułożyć druki zwarte alfabetycznie według nazwisk autorów i tytułów prac zbiorowych (nanosząc sygnatury bibliotek), a artykuły z czasopism chronologicznie i w obrębie roku kalendarzowego alfabetycznie. Po czym dokonać niezbędnej autopsji, która wyeliminuje wiele błędnych zapisów i spowoduje znaczne uzupełnienie posiadanych opisów bibliograficznych, uzyskanych ze źródeł pośrednich.

Rozwiązywać kryptonimy i pseudonimy w nawiasach kwadratowych. Przy bibliografiach dziedzin i zagadnień oraz regionalnych robić selekcję materiału, a przy osobowych rejestrować możliwie wszystkie publikacje.

Sporządzając bibliografię należy ją tak opracować, aby służyła innym. Powinno się zawsze mieć na uwadze użytkownika informacji naukowej. Zasada jest znana, czym coś jest prostsze, tym bardziej zrozumiałe.

Istnieje wiele możliwości podziału nauk kościelnych na poszczególne dyscypliny. Nie wydaje się być właściwym rozwiązaniem kumulowanie różnych nauk (np. bibliistyka, historia Kościoła, prawo kanoniczne, religioznawstwo, socjologia religii i innych) pod jednym tytułem: nauk kościelnych lub piśmiennictwa teologicznego. To utrudnia orientację użytkownikom informacji naukowej, selekcję gromadzonych materiałów i zaciemnia przejrzystość bibliografii.

Redagowanie bibliografii

Poszczególne elementy spisu bibliograficznego

- Okładka (powinna wyglądać estetycznie, najlepiej kolorowa)
- Karta tytułowa i jej odwrocie
- ISBN, ISSN (podnosi rangę bibliografii, ułatwia identyfikację dzieła)
- Spis treści (przejrzysty, rozbudowany)
- Wstęp (zawsze czytać, wymienić w nim wykorzystane źródła i cytować je w przypisach)
- Przedmowa (napisana przez osobę znaną, nie jest konieczna, ale dobrze widziana)
- Wykaz skrótów (wyrazów typowych, tytułów czasopism, nazw bibliotek i zakonów)
- Układ zrębu głównego (przedmiotowy, chronologiczny, alfabetyczny)
- Indeksy (osobowe, nazw geograficznych, krzyżowe)

Skład komputerowy

Korzystamy z dostępnego nam – w roku sporządzania bibliografii - programu komputerowego (np. PageMaker, InDesign i inne), do druku przesyłamy wersję elektroniczną, według życzenia wydawcy (plik – pdf, djvu).

Ważna jest szata graficzna (każdej publikacji, także bibliografii).

Projekt okładki (ciekawe rozwiązania przyciągają wzrok, ułatwiają zapamiętanie tytułów)

Tekst łamiemy w kolumnach, stosujemy żywą paginę i odsyłacze numerowe.

Większa czcionka w zrębie głównym bibliografii, a mniejsza w spisach pomocniczych.

Porządnie zrobić korektę (literówki trafiają się nawet w imionach i nazwiskach, spotyka się zmiany wyrazów, np. chomik – chemik, duchacze – dmuchacze, itd.).

Robić wydruki i kopie. Co pewien czas przegrywać dyskietki, CD/DVD (ich trwałość jest ograniczona).

Zapisać skład komputerowy na twardym dysku i innych nośnikach informacji.

Ogłaszanie drukiem i udostępnianie on line spisów bibliograficznych

Tam gdzie bibliografiami zajmują się instytucje – Biblioteka Narodowa - centralna księżnica państwa, Polska Akademia Nauk, szkoły wyższe i inne instytucje, efekty są bardziej widoczne. Natomiast bibliografie z zakresu nauk kościelnych sporządzają osoby prywatne, na marginesie innych zajęć naukowych i dydaktycznych. Szkoda, że nie istnieje instytucja koordynująca przedsięwzięcia w tym zakresie. Mogłaby taką rolę pełnić jedna z wiodących uczelni katolickich, np. KUL, UKSW, PUJPII, „Ignatianum”.

Ważną misję w tej sprawie pełni Federacja Bibliotek Kościelnych FIDES, która udostępnia na swojej platformie elektronicznej m.in. różnego rodzaju spisy bibliograficzne. Niezbędne jest, Ekscelencjo, spowodowanie wzmocnienia kadrowego, finansowego i technicznego FIDES, aby nie zmarnować podejmowanych cennych inicjatyw w tym zakresie. Na początek wystarczyło dobre słowo i woda święcona, ale w dalszej perspektywie to jest zbyt mało.

Moja przygoda z FIDES rozpoczęła się, gdy szefem tej pożytecznej organizacji był ks. mgr Krzysztof Gonet. Udostępniłem wówczas bibliotece wirtualnej pracę zbiorową pt. „Zdzisław Borowiec (1975-1997) postulant franciszkanów konwentualnych” (<http://digital.fides.org.pl/dlibra/doccontent?id=510&dirids=61>). Obecnie, dzięki uprzejmości ks. dr. Jerzego Witczaka, przesłałem do Wrocławia kilkanaście pozycji, m. in. bibliografie o bibliotekach kościelnych, historii Kościoła oraz o zakonach i zgromadzeniach zakonnych w Polsce. Jednak czas na udostępnienie zdigitalizowanych materiałów przekracza kwartał. To zbyt długo trwa! Księżo Biskupie, proszę łaskawie spowodować, aby prezes FIDES, który jest sam, otrzymał konkretną pomoc od innych duchownych, których w stolicy Dolnego Śląska jest znaczna ilość. Studenci i alumni PWT i MWSD również mogą być przydatni, którym taka praktyka powinna dodatkowo rozwinąć ich walory intelektualne.

Odbiorcy i adresaci spisów bibliograficznych

- użytkownicy informacji naukowej, humaniści, historycy, poloniści, filozofowie, bibliotekoznawcy, pedagodzy, teologowie
- studenci, doktoranci i absolwenci uczelni o profilu humanistycznym

- biblioteki naukowe (uniwersytetów, akademii pedagogicznych, seminariów duchownych diecezjalnych i zakonnych, instytutów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, wojewódzkie i miejskie publiczne, pedagogiczne)
- katolickie oficyny drukarskie i wydawnicze
- redakcje czasopism wyznaniowych i innych
- archiwa, biblioteki i muzea kościelne
- zakony i zgromadzenia zakonne (męskie i żeńskie)

Wnioski i refleksje

Reasumując pragnę podkreślić, że spisy bibliograficzne zarówno drukowane, jak i udostępniane w sieci Internet – powinny być i jedne i drugie - będą zawsze poszukiwane przez użytkowników informacji naukowej.

Obecnie w tej sprawie robi się niewiele. Wydawnictwo UKSW prowadzi krótkowzroczą, pozbawioną perspektywicznego myślenia, i błędną politykę edytorską odnośnie bibliografii. Biblioteka Uniwersytecka KUL nie należy do członków Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES, a sądzę, że mogłaby służyć pomocą innym i sama się jeszcze wiele nauczyć!² Uniwersytet Papieski Jana Pawła II jest dopiero na etapie tworzenia własnych elektronicznych baz danych prac dyplomowych. Biblioteka UKSW nie opracowuje bieżącej bibliografii publikacji pracowników. Pod tak wzniosłym szyldem mojej Uczelni nie widać co kto pisze. Jeżeli nadal będą ignorowane sprawy bibliografii, to obniży się jeszcze poziom prac dyplomowych, zwiększy się ilość plagiatów oraz będzie mniej wartościowych publikacji.

Jak zapobiec występującym niekorzystnym zjawiskom? Należy zachęcać młodych pracowników, doktorantów i studentów do podejmowania prac bibliograficznych z poszczególnych kościelnych dyscyplin naukowych. Jest tu duże pole do wykazania się pomysłami przez promotorów rozpraw doktorskich oraz prac licencjackich i magisterskich³. Władze uczelni akademickich, seminariów duchownych, dyrektorzy oficyn wydawniczych i redaktorzy naczelni czasopism katolickich powinni spowodować, aby ogłaszano drukiem różnorodne spisy bibliograficzne. Biskupi (archi) diecezji i przełożeni wspólnot zakonnych także mogą wykazać się odpowiednią inicjatywą. Obserwowana obojętność w tym zakresie będzie miała negatywny wpływ na poziom intelektualny świeckich absolwentów szkół wyższych oraz

² Brak przynależności bibliotek kościelnych do FIDES, moim zdaniem świadczy niezbyt pochlebnie o dyrektorach/kierownikach tych księżnic; - Waldemar Witold Żurerek: Biblioteki Kościoła katolickiego w Polsce: informator. Kielce 2005 s. 29-36.

³ Przygotowując do druku katalog prac dyplomowych o zakonach i zgromadzeniach zakonnych w Polsce 1945-2000 spotkałem tylko dwie prace magisterskie dotyczące bibliografii, które powstały na KUL, a można opracować kilkaset!

duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego. Już w 2010 roku należy poważnie rozważyć ten problem, aby kościelne dyscypliny naukowe nie pozostały w przyszłości bez bibliografii!⁴

---

⁴ Na bieżąco od 1995 roku wychodzi tylko *Przegląd Piśmiennictwa Teologicznego*, wydawany przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, natomiast z pewnym opóźnieniem ukazuje się „Polska bibliografia franciszkańska” pod redakcją Rolanda P r e j s a . Zapewne zainteresuje czytelników informacja, że kapucyni Roland P r e j s i Florian D u c h n i e w s k i przygotowują do druku „Bibliografię honoracką”, a Ryszard Ż m u d a „Bibliografię publikacji o polskich bibliotekach kościelnych 2001-2010”. Jeżeli znajdzie się wydawca, to będę również kontynuował „Bibliografię historii Kościoła w Polsce za lata 1985-2000” i następne oraz „Materiały do bibliografii o zakonach i zgromadzeniach zakonnych w Polsce 1945-2010”. Poprzednie tomy zostały udostępnione w bibliotece wirtualnej Federacji FIDES (<http://digital.fides.org.pl/dlibra>).